

POHJOIS-SUOMEN
HALLINTO-OIKEUS

Lausunto

23.08.2023

PSHAO/545/2023

Asia: VN/18066/2023

Arviomuistio tuomareiden etäosallistumismahdollisuudesta hallintoprosessissa

Lausunnonantajan lausunto

1. Olisiko hallintoprosessissa tarpeen säännellä kokoonpanoon kuuluvan tuomarin etäosallistumismahdollisuudesta suulliseen käsittelyyn? Mitkä olisivat mahdolliset hyödyt ja haitat tuomarin etäosallistumismahdollisuudesta hallintoprosessissa?

Tuomarin etäosallistumismahdollisuudesta suulliseen käsittelyyn säänteleminen olisi tarpeen.

Hyötyä tuomarin etäosallistumisesta aiheutuisi, jos suullinen käsittely voitaisiin etäyhteyksin järjestää siihen soveltuvassa asiassa ripeämmin tai aiheuttaen vähemmän kustannuksia tai vaivaa osapuolille tai tuomioistuimelle kuin muutoin voitaisiin. Yllättävien esteiden tai poikkeuksellisten olosuhteiden sattuessa tuomarin etäosallistuminen voisi mahdollistaa tietyn jutun käsittelyn jatkumisen ja laajemminkin tuomioistuimen toiminnan turvaamisen siihen soveltuvissa asioissa.

Haittaa etäosallistumisesta aiheutuisi, jos oikeudenkäynnin osapuolet eivät kokisi oikeudenkäynnin vastaavan oikeusturvaodotuksia samalla tavalla kuin tuomarien ollessa läsnä istuntopaikalla. Tähän luottamukseen voivat vaikuttaa niin etäyhteyden ja laitteiden osapuolille tuottaman istuntoprosessin teknisen laadun puutteet tai häiriöt kuin mahdolliset prosessin johtamiseen tai menettelyihin liittyvät vaikeudetkin. Käytännöllistä haittaa tai kynnystä hyödyntää etäosallistumismahdollisuutta voisi aiheutua vastaavista syistä myös tuomarille.

Käytännössä etäosallistumisen mahdollistaminen edellyttäisi lisämäärärahoja, koska nykyjärjestelmillä ei voitane tuottaa riittävän korkeatasoista istuntoprosessin osapuolille ja mahdolliselle yleisölle, hyödyllistä osallistumismahdollisuutta tuomarille ainakaan tuomioistuimen tilojen ulkopuolelta, tai täyttää tietosuojavaatimuksia.

2. Olisiko soveltamistilanteita tarpeen rajata arviomuistiossa esitetyillä tai muilla perusteilla? Mikä vaihtoehtoista 1–3 vaikuttaisi perustelluimmalta sääntelytavalta? Olisiko käyttöala syytä jättää yleisen soveliaisuusharkinnan varaan vai tulisiko sitä rajoittaa perustellun tai erityisen syyn vaatimuksella?

Soveltamistilanteita on syytä rajata ja tässä lausunnossa hallinto-oikeus joutuu ottamaan arvioinnin lähtökohdaksi nykyiset etäyhteyksien toteuttamisvälineet ja olosuhteet. Niiden edellä vastauksessa 1 mainituista puutteista johtuen tuomarin etäosallistuminen suulliseen käsittelyyn vaikuttaa varsin ongelmalliselta. Ainakaan sellaiset vaihtoehdot, joissa kaikkien tuomarien voisi olla mahdollista osallistua suulliseen käsittelyyn etäyhteydellä, eivät vaikuta tällä hetkellä perustelluilta. Silloin kun asianosaiset ovat paikalla, tulisi vähintään istunnon puheenjohtajan olla paikalla. Muutoin voidaan tulevaisuuden mahdollisuuksien suhteen yleisesti pohtia, että tällaisen prosessinjohtollisen välineen käyttöala tulisi jättää tuomioistuimen soveliaisuusharkinnan varaan. Etäyhteydellä osallistuminen olisi kuitenkin poikkeus pääsääntöön, jolloin se tulisi kyseeseen lähtökohtaisesti vain perustellusta ja erityisestä syystä. Soveltamistilanteita olisi mahdollista rajata myös sääntelemällä etäosallistumismahdollisuuksista poikkeusoloja koskevassa lainsäädännössä.

3. Olisiko tarpeen rajoittaa lainsäädännössä tuomarin etäosallistumisen paikkaa?

Suomen alueella toimittaessa ei vaikuttaisi sinänsä olevan tarvetta rajoittaa, mikäli käytettävissä olevat laitteet ja järjestelmät tuottaisivat kaikille osallistujille riittävän korkealaatuisen istuntokokemuksen. Kuten edellisissä vastauksissa on kuvattu, tällainen ei kuitenkaan vaikuttaisi olevan nykyisillä välineillä toteutettavissa ainakaan muualta kuin tuomioistuimen tiloista käsin.

4. Tulisiko tuomarin etäosallistumismahdollisuutta rajoittaa joidenkin tiettyjen tilanteiden tai asiaryhmien osalta? Mitä nämä tilanteet tai asiaryhmät olisivat ja mitkä olisivat keskeiset perusteet rajoituksen tarpeellisuudelle?

Asiaryhmä- tai tilannekohtaista perustetta rajoittamiselle ei olisi, jos lähtökohtana olisi etäosallistumisen rajoittaminen poikkeuksellisiin tilanteisiin.

5. Tulisiko tuomarin etäosallistuminen rajoittaa siten, että vähintään yhden kokoonpanoon kuuluvan tuomarin olisi oltava läsnä suullisessa käsittelyssä? Tulisiko tämän vaatimuksen koskea erityisesti istunnon puheenjohtajaa? Millainen merkitys asianosaisten suostumukselle tulisi tuomarin etäosallistumismahdollisuuden sääntelyssä antaa?

Ks. vastaukset kysymyksiin 1 ja 2. Tuomarin suulliseen käsittelyyn etäosallistumista tulisi rajoittaa siten, että suullisen käsittelyn puheenjohtajan olisi oltava läsnä. Jokainen kokoonpanon jäsen voisi sinänsä toimia suullisen käsittelyn puheenjohtajana. Nykyisillä teknisillä ratkaisuilla puheen ja prosessin johtaminen kaikkien osallistujien käyttäessä mahdollisesti erilaisiakin etäyhteyksiä vaikuttaa ongelmalliselta. Käytettävissä olevilla tiedoilla ja välineillä vaikeasti ratkaistavia teknisiä seikkoja näyttäisivät olevan suullisen käsittelyn tallentaminen ja riittävän tuen saaminen laitteiden tai järjestelmien häiriötilanteissa. Julkisissa asioissa myös julkisuusperiaatteen toteuttaminen ja yleisön osallistumismahdollisuuden järjestäminen olisi vaikeaa. Arvioitavaksi tällaisessa sääntelyssä tulisi myös kysymys hallinto-oikeuden istuntopaikan sijainnista.

Asianosaisten suostumukselle tuomarin etäosallistumiseen ei tulisi antaa merkitystä. Harkinta tulisi jättää tuomioistuimelle. Asianosaisten tilaisuutta tulla kuulluksi tuomarin etäosallistumisesta ei

myöskään olisi perusteltua asettaa etäosallistumisen edellytykseksi, mikäli pyritäisiin mahdollistamaan oikeudenkäynnin järjestäminen tuomarin etäosallistumisen avulla esimerkiksi tilanteissa, joissa käsittely jouduttaisiin muutoin peruuttamaan jonkin myöhään ilmenneen seikan vuoksi. Asianosaisille tulisi kuitenkin viivytyksettä ilmoittaa tuomarin etäosallistumisesta.

6. Olisiko tuomarin etäosallistumismahdollisuuden salliva säännös tarpeen ulottaa myös suulliseen valmisteluun? Jos säännös olisi tarpeen, niin olisiko sen suhteen perusteltua rajoittaa tuomarin etäosallistumismahdollisuuksia yleisen soveliaisuusharkinnan lisäksi?

Tuomarin etäosallistumista suulliseen valmisteluun on perusteltua tarkastella samassa yhteydessä jatkovalmistelussa. Suullisen valmistelun osalta tuomarin etäosallistumisen harkinta on riittävää jättää tuomioistuimen soveliaisuusharkinnan varaan. Tuomarin etäosallistuminen suulliseen valmisteluun olisi lähtökohtaisesti sopivaa ainakin silloin, kun kaikki asianosaiset osallistuvat etäyhteyksin.

7. Olisiko tuomarin etäosallistumisen salliva säännös tarpeen ulottaa myös katselmukseen ja tarkastukseen?

Tuomarin etäosallistumista katselmukseen ja tarkastukseen on syytä tarkastella samassa yhteydessä jatkovalmistelussa. Nykyisillä välineillä etäosallistumiseen ei vaikuttaisi olevan edellytyksiä katselmuksen ja tarkastuksen välittömän havainnoinnin funktion vuoksi. Toisaalta sama luonne on myös kuulemisilla suullisessa käsittelyssä ja sinänsä samanlaiset edellytykset kehittämiselle koskevat kaikkia näitä tilaisuuksia.

8. Aiheuttaisiko tuomarin etäosallistumisesta sääntelemineen tarvetta tarkastella oikeudenkäynnin julkisuutta koskevia säännöksiä?

Oikeudenkäynnin julkisuus on turvattava samoin kuin nykytilassa. Tältä osin sääntelytarve jää arvioitavaksi jatkovalmistelussa, riippuen valittavasta kehittämissuunnasta.

9. Muut mahdolliset ehdotukset ja näkemykset tuomarin etäosallistumista koskevaan sääntelyyn hallintoprosessissa?

Esitettyä sääntelyä hallintoprosessissa on syytä valmistella yhdessä rikos- ja siviiliprosessin sääntelyn kanssa.

Oikeudenkäynnin osapuolten luottamus etäosallistumiseen vaatii, että yhteydet toimivat häiriöttä ja kokemus tuomarin läsnäolosta kuvan ja äänen välityksellä on erinomaisen laadukas. Tuomarien näkökulmasta mahdollisuus ja halukkuus etäyhteyden käyttämiseen on myös suoraan riippuvainen näistä toteuttamiskeinoista. Puutteellinen toteutus voisi johtaa jopa arviomuistiossa esitettyjen tavoitteiden vastaisiin vaikutuksiin ja lisätyöhön kaikille oikeudenkäyntiin osallistujille.

Kivelä Johanna
Pohjois-Suomen hallinto-oikeus - Ylituomari Juhana Niemi

